

Chương trình môn Lịch sử và một số định hướng dạy học phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh

Nguyễn Hồng Liên*¹, Trần Bích Hằng²

* Tác giả liên hệ

¹ Email: liennh@vnies.edu.vn

² Email: hangtb@vnies.edu.vn

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
Số 101, Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm,
Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Năng lực tư duy Lịch sử là một trong những năng lực được giáo dục sử học quan tâm. Ở Việt Nam, với chương trình 2018, năng lực tư duy Lịch sử đã được đề cập đến một cách khá rõ ràng trong Chương trình Lịch sử. Tuy nhiên, việc giáo dục Lịch sử còn nhiều vấn đề bất cập, đặc biệt trong việc thu hút sự quan tâm của học sinh cũng như giúp học sinh nhận thức được ý nghĩa của môn học. Do đó, bài viết này góp phần tổng lược một số chiến lược, tiếp cận dạy học nhằm phát triển năng lực tư duy Lịch sử, đồng thời, giúp cho việc học Lịch sử trở nên có ý nghĩa với học sinh.

TỪ KHÓA: Tư duy Lịch sử, dạy học Lịch sử, dạy học khám phá, dạy học dựa trên bối cảnh.

→ Nhận bài 14/9/2022 → Nhận bài đã chỉnh sửa 29/10/2022 → Duyệt đăng 25/12/2022.

DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12220211>

1. Đặt vấn đề

Giáo dục Lịch sử là một trong những lĩnh vực quan trọng trong chương trình giáo dục của các quốc gia trên thế giới, giữ vai trò quan trọng trong giáo dục năng lực và phẩm chất cho người học. Tuy nhiên, thực tế giảng dạy ở trường phổ thông cho thấy, các môn xã hội, trong đó có môn Lịch sử, không được nhiều học sinh yêu thích, mà phần lớn nguyên nhân là do cách dạy học môn học này ở nhà trường. Cách dạy Lịch sử theo kiểu truyền thống với một loạt bài giảng, đọc sách giáo khoa, ghi nhớ và làm bài kiểm tra gây nhàm chán cho học sinh và không tạo hứng thú để các em học tập Lịch sử một cách thực sự [1], khiến cho học sinh khó có được khả năng tư duy bậc cao như tư duy Lịch sử [2]. Do đó, dạy học Lịch sử cần khuyến khích học sinh suy nghĩ về lịch sử, bao gồm cả việc phân tích và giải thích các sự kiện lịch sử trên cơ sở các nguồn sử liệu, tạo cơ hội để các em được xây dựng hiểu biết của mình về quá khứ và phê bình quá khứ [1]. Đó chính là tạo cơ hội để giáo dục học sinh một trong những năng lực quan trọng mà giáo dục Lịch sử cần hướng đến, năng lực tư duy Lịch sử. Lukas (2005) đã nói: “Lịch sử không chỉ là nhìn thấy, mà còn đòi hỏi phải suy nghĩ về những gì được nhìn thấy. Theo cách này hay cách khác, tư duy thể hiện sự diễn giải và quan điểm cá nhân” [3]. Điều đó đã khẳng định vai trò và sự cần thiết của việc phát triển năng lực tư duy Lịch sử trong giáo dục Lịch sử nói chung và dạy học Lịch sử ở trường phổ thông nói riêng.

Giáo dục Lịch sử một phần của lĩnh vực giáo dục khoa học xã hội, là nền tảng cơ sở góp phần hình thành và phát triển cho học sinh những phẩm chất và năng lực cốt lõi, và năng lực khoa học (được coi là năng lực đặc thù của môn học hoặc lĩnh vực học tập). Đối với phân

môn Lịch sử cấp Trung học cơ sở và môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, năng lực khoa học được thể hiện là năng lực Lịch sử (năng lực đặc thù của môn học).

Năng lực Lịch sử bao gồm ba năng lực thành phần: Tìm hiểu Lịch sử, Nhận thức và tư duy Lịch sử, Vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học [4], [5]. Như vậy, Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 cũng hướng đến phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh phổ thông. Với tầm quan trọng đó, bài viết này phân tích một số biểu hiện của năng lực tư duy Lịch sử trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 cấp Trung học cơ sở và Trung học phổ thông cũng như gợi ý một số định hướng để phát triển cho học sinh.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Năng lực tư duy Lịch sử

Nhiều nhà nghiên cứu đã đề cập đến tư duy Lịch sử (historical thinking) và năng lực tư duy Lịch sử (historical thinking skills/historical thinking competence). Một số nhà nghiên cứu cho rằng, tư duy Lịch sử liên quan đến việc sử dụng các kỹ năng tư duy phản biện để xử lý thông tin từ quá khứ hoặc những kỹ năng tư duy để tìm hiểu về các sự kiện lịch sử. Những kỹ năng này bao gồm các chiến lược mà nhà sử học sử dụng để tìm hiểu và xây dựng ý nghĩa của các sự kiện trong quá khứ bằng cách so sánh và đối chiếu các nguồn thông tin. Cùng với quá trình đó là các kỹ năng siêu nhận thức, tư duy phản biện và các kỹ năng liên quan đến thu thập, xử lý và trình bày thông tin. Làm việc với các nguồn thông tin, sử liệu là một kỹ năng quan trọng của tư duy Lịch sử. Các nhà sử học cần xác minh tính chính xác của thông tin, đặt câu hỏi và xem xét các quan điểm cá nhân trong mỗi thông

tin đó; đồng thời, chú ý cả sự sai lệch giữa các nguồn thông tin [6].

Theo Seixas & Morton (2013), “mô hình tư duy Lịch sử [...] xuất phát từ công việc của các nhà sử học. Nó bắt nguồn từ cách họ giải quyết những vấn đề khó khăn trong việc hiểu quá khứ, cách họ lí giải ý nghĩa của các sự kiện đó đối với xã hội và văn hoá hiện tại, và làm thế nào để họ tìm ra được mối quan hệ của các sự kiện quá khứ, hiện tại và tương lai” [7, tr.7].

Từ góc độ của học sinh, tư duy Lịch sử đề cập đến một loạt các kĩ năng giúp học sinh có thể học tập và tìm hiểu lịch sử như khả năng phân tích, tư duy phân biện, suy luận, giải quyết vấn đề và cả đưa ra quyết định [1]. Dự án Tư duy Lịch sử (The Historical Thinking Project, 2013) quan niệm tư duy Lịch sử bao gồm những khả năng như: Xác lập được ý nghĩa lịch sử, sử dụng được các minh chứng từ các nguồn tư liệu gốc, xác định được sự liên tục và sự thay đổi của lịch sử, phân tích được nguyên nhân và hệ quả, xem xét các quan điểm lịch sử và hiểu được khía cạnh đạo đức của các diễn giải lịch sử [8].

Theo Hilary Cooper (2014), phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh thông qua học Lịch sử chính là phát triển các kĩ năng để học sinh thực hiện quá trình tìm hiểu quá khứ [9]. Quá trình đó bao gồm việc suy luận về quá khứ từ các nguồn sử liệu đa dạng, phát triển nhận thức về Lịch sử thông qua giải thích các bằng chứng lịch sử thông qua việc hiểu các quan điểm khác nhau, các giá trị, thái độ và niềm tin khác nhau thể hiện trong tư liệu lịch sử. Quá trình đó cũng bao gồm việc thảo luận và sử dụng các khác niệm Lịch sử trong nhiều bối cảnh khác nhau.

Hội Lịch sử Hoa Kỳ (American Historical Association, n.d.) cho rằng, năng lực tư duy Lịch sử liên quan đến các kĩ năng như: 1) Tư duy theo trình tự thời gian; 2) Hiểu biết Lịch sử như hiểu và sử dụng được các nguồn dữ liệu, sử dụng các kĩ năng tư duy bậc cao để hiểu về một sự kiện Lịch sử; 3) Phân tích và diễn giải Lịch sử bao gồm việc xác định các quan điểm trong các nguồn tư liệu, phân biệt giữa sự kiện Lịch sử và quan điểm cá nhân, phân tích mối quan hệ nguyên nhân và kết quả, và liên kết quá khứ với hiện tại; 4) Các kĩ năng nghiên cứu Lịch sử như thiết lập câu hỏi, thu thập dữ liệu, đánh giá giữ liệu, ngữ cảnh hoá dữ liệu và trình bày nghiên cứu của cá nhân; 5) Phân tích và ra quyết định trong các vấn đề mang tính lịch sử là cách phân tích các sự kiện quá khứ ảnh hưởng như thế nào đến hiện tại và đưa ra những quyết định đúng đắn trong các tình huống liên quan [10].

Chương trình giáo dục Lịch sử của Malaysia quan tâm phát triển năng lực tư duy Lịch sử gắn với năm kĩ năng là thông hiểu về trình tự thời gian, khám phá các bằng chứng Lịch sử, diễn giải bằng chứng, tưởng tượng và hợp lí hoá các sự kiện lịch sử. Trong đó, hiểu về trình

tự thời gian bao gồm hiểu về tính thời gian, địa điểm và các nhân vật của sự kiện; khám phá các bằng chứng lịch sử được mô phỏng như công việc của các nhà sử học, học sinh tìm hiểu, đánh giá nguồn tư liệu để hiểu về quá khứ; diễn giải bằng chứng thể hiện cách thức mà học sinh giải thích các sự kiện dựa trên các minh chứng họ đã điều tra trên cơ sở so sánh với các quan điểm khác; học sinh cũng cần tưởng tượng, đặt mình vào bối cảnh của quá khứ để hiểu về sự kiện lịch sử; và hợp lí hoá các sự kiện là đưa ra những suy nghĩ, quan điểm cá nhân về sự kiện lịch sử và gắn với bối cảnh hiện tại [11].

Bên cạnh đó, Thorp & Persson (2020) cho rằng, đối với tư duy Lịch sử cũng nhấn mạnh những quan điểm, lập trường của cá nhân đối với Lịch sử; tạo điều kiện để học sinh sử dụng các kiến thức Lịch sử mà họ có được để tăng cường sự hiểu biết về bản thân và xã hội mà họ đang sinh sống [7].

2.2. Năng lực tư duy Lịch sử trong chương trình giáo dục Lịch sử

Giáo dục Lịch sử được tập trung trong chương trình các môn học Lịch sử và Địa lí (cấp Tiểu học và Trung học cơ sở) và Lịch sử (cấp Trung học phổ thông) ban hành năm 2018. Bài viết này tập trung phân tích về chương trình giáo dục Lịch sử trong môn Lịch sử, Địa lí cấp Trung học cơ sở và Lịch sử cấp Trung học phổ thông.

Năng lực Lịch sử bao gồm ba thành phần năng lực, đó là tìm hiểu Lịch sử, nhận thức và tư duy Lịch sử, và vận dụng những kiến thức, kĩ năng đã học (xem Bảng 1).

Như vậy, theo chương trình cấp Trung học cơ sở và Trung học phổ thông, năng lực nhận thức và tư duy Lịch sử được mô tả với các biểu hiện chủ yếu về tư duy theo trình tự thời gian, phân tích và diễn giải lịch sử với quan điểm cá nhân, đánh giá các sự kiện hay nhân vật Lịch sử. Các yêu cầu liên quan đến vận dụng tư duy và kiến thức Lịch sử để phân tích và đưa ra các quyết định phù hợp trong những tình huống nhất định được xếp vào yêu cầu của năng lực vận dụng kiến thức, kĩ năng đã học và những kĩ năng liên quan đến nghiên cứu Lịch sử được thể hiện ở thành phần năng lực tìm hiểu Lịch sử [4], [5]. Khi nhìn năng lực Lịch sử một cách tổng thể, năng lực Lịch sử theo cách hiểu của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 có nhiều điểm tương đồng với năng lực tư duy Lịch sử đã nêu ở trên, nhấn mạnh vào quá trình nghiên cứu Lịch sử, đặc biệt là làm việc với tư liệu, phân tích và diễn giải lịch sử, tư duy theo trình tự thời gian và vận dụng những kiến thức kĩ năng có được vào quyết định các vấn đề của cuộc sống hiện tại. Những biểu hiện của năng lực Lịch sử được thể hiện thông qua các yêu cầu cần đạt ở mỗi chủ đề học tập theo từng lớp học. Điều đó làm căn cứ để giáo viên có thể phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh thông qua việc thực hiện chương trình môn học.

Bảng 1: Mô tả thành phần năng lực nhận thức và tư duy Lịch sử theo chương trình

Cấp học	Mô tả chi tiết năng lực nhận thức và tư duy Lịch sử
Trung học cơ sở	<ul style="list-style-type: none"> - Mô tả và bước đầu trình bày được những nét chính của các sự kiện và quá trình lịch sử cơ bản với các yếu tố chính về thời gian, địa điểm, diễn biến, kết quả có sử dụng sơ đồ, lược đồ, bản đồ lịch sử,... - Trình bày bối cảnh lịch sử và đưa ra nhận xét về những nhân tố tác động đến sự kiện, hiện tượng, nhân vật lịch sử, quá trình lịch sử; giải thích được kết quả của sự kiện, diễn biến chính của lịch sử. - Phân tích được nh ững tác động của bối cảnh không gian, thời gian đến các sự kiện, nhân vật, quá trình lịch sử. - Mô tả và bước đầu trình bày được những nét chính của các sự kiện lịch sử cơ bản với các yếu tố chính về thời gian, địa điểm, diễn biến, kết quả; diễn biến các trận đánh và cuộc chiến trên lược đồ, bản đồ lịch sử. - Trình bày bối cảnh lịch sử và đưa ra nhận xét về những nhân tố tác động đến sự kiện, hiện tượng, nhân vật lịch sử, quá trình lịch sử; giải thích được kết quả của sự kiện, diễn biến chính của lịch sử. - Phân tích được những tác động của bối cảnh không gian, thời gian đến các sự kiện lịch sử, nhân vật lịch sử. - Bước đầu giải thích được mối quan hệ giữa các sự kiện lịch sử, mối quan hệ tác động qua lại của các sự kiện, hiện tượng với hoàn cảnh lịch sử. - Trình bày được chủ kiến của mình về một số sự kiện, nhân vật, vấn đề lịch sử,... như lập luận khẳng định hoặc phủ định các nhận định, nhận xét về một sự kiện, hiện tượng, vấn đề hay nhân vật lịch sử.
Trung học phổ thông	<ul style="list-style-type: none"> - Giải thích được nguồn gốc, sự vận động của các sự kiện lịch sử từ đơn giản đến phức tạp; chỉ ra được quá trình phát triển của lịch sử theo lịch đại và đồng đại; so sánh sự tương đồng và khác biệt giữa các sự kiện lịch sử, lí giải được mối quan hệ nhân quả trong tiến trình lịch sử. - Đưa ra được những ý kiến nhận xét, đánh giá của cá nhân về các sự kiện, nhân vật, quá trình lịch sử trên cơ sở nhận thức và tư duy lịch sử; hiểu được sự tiếp nối và thay đổi của lịch sử; biết suy nghĩ theo những chiều hướng khác nhau khi xem xét, đánh giá, hay đi tìm câu trả lời về một sự kiện, nhân vật, quá trình lịch sử.

(Nguồn: Chương trình Giáo dục phổ thông môn Lịch sử và Địa lí (Cấp Trung học cơ sở) và môn Lịch sử)

2.3. Một số định hướng dạy học phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh

Như đã nói ở trên, năng lực tư duy Lịch sử bao gồm một số kĩ năng. Tuy nhiên, theo Rudd (2007) và Schuster (2008), các kĩ năng này không tự phát triển một cách độc lập mà phải được dạy và học một cách có ý thức [1]. Một số học giả cho rằng, giáo dục tư duy Lịch sử phải được phát triển từ giai đoạn học sinh bắt đầu bước vào trung học cơ sở. Thời điểm từ 11 đến 16 tuổi là giai đoạn thích hợp để giúp học sinh hiểu được các khái niệm về thời gian và hiểu được các mốc, tiến trình thời gian [12]. Đây là thời điểm mà học sinh có thể tham gia vào các bài giảng, ghi chú, đọc sách giáo khoa và tài liệu [1]. Bài viết này giới thiệu sơ lược một số định hướng dạy học phát triển một số thành phần của năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh phổ thông.

Kĩ năng đầu tiên và quan trọng, giúp phân biệt Lịch sử với các môn học khác, chính là tư duy theo trình tự thời gian. Bởi vì các sự kiện được diễn ra theo thời gian và chỉ có tư duy theo trình tự thời gian thì mới giúp học sinh hiểu được mối quan hệ giữa các sự kiện trong quá khứ và diễn giải được lịch sử một cách chính xác. Việc phát triển tư duy theo trình tự thời gian giúp học sinh phân biệt được quá khứ, hiện tại và tương lai; dựng lại các sự kiện lịch sử theo trình tự thời gian và mối quan hệ nhân quả; biết cách đo lường, tính toán và diễn giải về thời gian; xác định và xây dựng lại các yếu tố Lịch sử; hiểu được các cách phân kì; giải thích được dữ liệu trên đường thời gian và mô tả được sự thay đổi, tính liên tục của lịch sử [13]. Bên cạnh đó, hiểu, phân tích và diễn giải Lịch sử cũng là một kĩ năng quan trọng của năng lực tư

duy Lịch sử. Kĩ năng này gắn liền với quá trình làm việc với các nguồn tư liệu khác nhau và các dạng tư liệu khác nhau, đọc hiểu và diễn giải lịch sử phù hợp với bối cảnh và xác định được các câu hỏi chính về sự kiện hoặc vấn đề lịch sử đó. Bên cạnh đó, một kĩ năng rất quan trọng nữa là phân tích và diễn giải lịch sử. Đó là quá trình mà học sinh cần phân tích được quan điểm cá nhân trong các nguồn tư liệu, so sánh và đối chiếu các quan điểm, giá trị khác nhau, phân biệt giữa sự kiện lịch sử và diễn giải lịch sử, phân tích các mối quan hệ nguyên nhân và kết quả, đánh giá các quan điểm cá nhân và kết nối các sự kiện quá khứ với hiện tại [10].

Dạy học khám phá

Để phát triển khả năng hiểu, phân tích và diễn giải lịch sử, một số cách tiếp cận đã được đề cập đến. Một số nghiên cứu đã xác nhận sự hữu ích của dạy học khám phá (discovery learning) đối với phát triển các kĩ năng này của học sinh [14], Wirda & Hudaidah, (2019). Svicinki (1998) cho rằng, có ba đặc điểm của học tập khám phá [15]. Đầu tiên, học tập khám phá hướng đến việc học tập tích cực của học sinh, trong đó học sinh chủ động, tập trung để tìm ra kiến thức, đưa ra những phản hồi trong quá trình học tập, và ghi nhớ một cách có chủ động các kiến thức, ý tưởng được học. Đồng thời, chủ động học tập giúp học sinh có động lực học tập tốt hơn, đồng thời mang lại hiệu quả tốt hơn. Học tập khám phá cũng giúp học sinh thấy được ý nghĩa của việc học, tự khám phá ra ý nghĩa học tập của bản thân. Đồng thời, với học tập khám phá, học sinh thường được đặt vào những tình huống giả định nhưng có thể xảy ra trong thực tế, từ đó, học sinh áp dụng những kiến

thức mình đã học tốt hơn với học tập thụ động. Học tập khám phá cũng góp phần làm thay đổi thái độ của học sinh không chỉ đối với việc học mà tính chủ động trong giải quyết các vấn đề. Đây được coi là phương pháp giúp học sinh học tập tích cực, tự khám phá, suy nghĩ và tìm cách giải quyết những vấn đề mà cách em gặp phải. Al Hakim et al. (2018) cũng xác nhận những ảnh hưởng tích cực của học tập khám phá đối với việc dạy học Lịch sử [14].

Dạy học dựa trên bối cảnh

Al Hakim et al. (2018) cũng ghi nhận mô hình dạy học dựa trên bối cảnh (Contextual Teaching and Learning) ảnh hưởng tích cực đến kết quả của việc học tập Lịch sử, trong đó, phát triển các kỹ năng tư duy theo trình tự thời gian và hiểu, phân tích, diễn giải lịch sử [14]. Học tập dựa trên bối cảnh là mô hình học tập trong đó giáo viên tạo cơ hội để học sinh có những kết nối từ kiến thức được học với hoàn cảnh cá nhân, xã hội và văn hoá của học sinh, giúp học sinh liên hệ giữa kiến thức và thực tiễn, góp phần giải quyết các vấn đề thực tiễn và tìm ra ý nghĩa của việc học tập [14], [16]. Mahmud và các cộng sự (2021) cũng ghi nhận những tác động tích cực của dạy học dựa trên bối cảnh đối với giáo dục Lịch sử, đặc biệt giáo dục Lịch sử địa phương [17]. Dẫn theo nghiên cứu của Wibowo (2016, tr.53), Mahmud và các cộng sự cũng cho rằng, giáo dục Lịch sử dựa trên bối cảnh sẽ giúp học sinh phát triển nhiều kỹ năng cụ thể như tìm kiếm và thu thập dữ liệu, phân tích dữ liệu, phát triển tư duy phản biện cũng như diễn giải các sự kiện Lịch sử.

Một số cách thức khác

Một số cách thức dạy học khác đã được đề xuất để phát triển kỹ năng tư duy theo trình tự thời gian. Theo Lorenc và cộng sự (2013), ở một số quốc gia như Anh, Pháp, Phần Lan, Hà Lan và Nga, trong quá trình dạy học Lịch sử, các giáo viên đã có những nỗ lực để đánh giá kỹ năng tư duy theo trình tự thời gian của học sinh với các nhiệm vụ đóng và các câu hỏi mở. Ở Anh, một kì thi kết thúc môn Lịch sử không bắt buộc cho học sinh 16 tuổi đã được thiết kế với hai phần: Bài luận được chuẩn bị ở nhà và bài báo cáo, trả lời các câu hỏi mở, về các chủ đề cho trước. Nhiệm vụ của kì thi là học sinh sẽ làm phải việc với nhiều nguồn tư liệu khác nhau, nghiên cứu và phân tích một cách độc lập và diễn giải, trình bày lại sự kiện Lịch sử hoặc câu chuyện Lịch sử của một nhân vật. Bài báo cáo đó cần phải được xây dựng lại, với sự mạch lạc, thể hiện tư duy trình tự thời gian. Bên cạnh đó, Lorenc và cộng sự (2013) cũng đề xuất một số cách thức có thể thúc đẩy tư duy theo trình tự thời gian của học sinh trong dạy học Lịch sử là các hoạt động giảng dạy ở trên lớp [13]. Thay vì việc nhớ thời gian các sự kiện một cách đơn lẻ, giáo viên cần chú trọng vào việc nhấn mạnh các khái niệm và kỹ năng về tư duy niên đại như tạo lập, sắp xếp sự kiện và phân

tích đường thời gian, tính khoảng thời gian và tính toán ngày tháng.

Một cách tiếp cận khác cũng được các nhà nghiên cứu giới thiệu gần đây đó là khuyến khích học sinh tham gia vào quá trình nghiên cứu Lịch sử. Đó là cách tiếp cận mà học sinh cần được khuyến khích “tư duy như nhà sử học”, giáo viên cần đặt học sinh vào bối cảnh mà họ cần “hành động như nhà sử học” [18, tr.389]. Theo Erikson, giáo viên cần thay đổi bối cảnh để học sinh tìm hiểu lịch sử. Thay vì cung cấp kiến thức Lịch sử theo kiểu các tài liệu đã được viết sẵn, hãy đưa học sinh đến với nguồn tư liệu, đến với các kho lưu trữ. Học sinh cần làm việc với các nguồn tư liệu để giải quyết một vấn đề, tìm cách diễn giải vấn đề đó, viết báo cáo và trình bày trước khán giả cũng như đánh giá, phản hồi công việc của chính họ và những người khác. Cách tiếp cận này tạo cơ hội để học sinh phát triển các kỹ năng nghiên cứu cũng như giải quyết vấn đề hiện tại có liên quan đến Lịch sử.

3. Kết luận

Phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh phổ thông đang là một vấn đề cần được quan tâm, đặc biệt trong bối cảnh thực hiện Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Ngoài các năng lực chung và phẩm chất cốt lõi, năng lực tư duy Lịch sử góp phần giúp học sinh không chỉ phát triển tư duy mà còn tham gia tốt hơn, lí giải và giải quyết những vấn đề của cuộc sống hiện tại. Có nhiều cách tiếp cận để phát triển năng lực tư duy Lịch sử cho học sinh phổ thông. Dạy học khám phá có ưu thế trong việc giúp học sinh chủ động trong học tập, tự khám phá kiến thức cũng như chủ động trong việc áp dụng kiến thức đã học vào thực tiễn. Dạy học dựa trên bối cảnh quan tâm đến việc kết nối học tập với thực tiễn, khả năng nghiên cứu trong quá trình giải quyết các vấn đề thực tiễn. Bài viết nhấn mạnh đến các cách thức giúp học sinh tham gia một cách tích cực và chủ động vào quá trình học tập, được phát triển tư duy và hành động như những nhà sử học. Hiên nhiên, những điều học sinh nghiên cứu trong quá trình học tập Lịch sử không phải là một phát hiện hoàn toàn mới đối với khoa học Lịch sử, nhưng đó là cách thức để học sinh phát triển năng lực tư duy Lịch sử và nhận thấy ý nghĩa của việc học tập Lịch sử. Với các cách tiếp cận này, nhiệm vụ đặt ra cho giáo viên dạy Lịch sử là: “Giáo dục Lịch sử chủ yếu không phải là phổ biến các câu chuyện hoặc truyền thống Lịch sử, mà là tham gia vào các vấn đề nhận thức luận mà nhận thức tuyến tính về thời gian (linear perception of time) đặt ra cho chúng ta” [7, tr.3]. Giáo dục Lịch sử không đơn thuần chuẩn bị cho học sinh những cách thức để nghiên cứu hàn lâm về lịch sử mà thúc đẩy học sinh trở thành những chủ thể của chính trị và xã hội, có nhận thức đầy đủ về giá trị mà quá khứ mang lại và những thách thức mà lịch sử đặt ra.

Tài liệu tham khảo

- [1] Scott M. Waring - Kirk S. Robinson, (2010), *Developing Critical and Historical Thinking Skills in Middle Grades Social Studies*, Middle School Journal, 42:1, p.22-28, DOI: 10.1080/00940771.2010.11461747.
- [2] Asyul Fikri - Mahdum Mahdum - Isjoni Isjoni (2022), *The development of local history learning model based on progressivism to promote historical thinking skills*, Ta'dib, 25:1, p.105-116, DOI: <http://dx.doi.org/10.31958/jt.v25i1.5831>.
- [3] József Kaposi, (2016), *Skills Development Tasks and the Development of Historical Thinking*, In Curriculum, Effectiveness, Equity, Edited by: Anikó Fehérvári, Hungarian Institute for Educational Research and Development, Budapest, p.9-22.
- [4] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018a), *Chương trình Giáo dục phổ thông - Môn Lịch sử và Địa lí (Cấp Trung học cơ sở)*.
- [5] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018b), *Chương trình Giáo dục phổ thông - Môn Lịch sử*.
- [6] Gasbarri, A., Tomaz, C., Tsang, C. D., Barry, R. J., Tsang, C. D., Mongillo, G., ... Grollman, D., (2012), *Historical Thinking*, Encyclopedia of the Sciences of Learning, 1430-1432, DOI:10.1007/978-1-4419-1428-6_1074.
- [7] Thorp, R., & Persson, A., (2020), *On historical thinking and the history educational challenge*. Educational Philosophy and Theory, 52(8), 891-901, DOI: 10.1080/00131857.2020.1712550.
- [8] The Historical Thinking Project, (2013), *Linking Historical Thinking Concepts, Content and Competencies - A Report on the National Meeting of The Historical Thinking Project*, <https://commen-sandbox.educ.sites.olt.ubc.ca/files/2013/04/HTP2013-FINAL.pdf>.
- [9] Cooper, H., (2014), *The teaching of history in primary schools: Implementing the revised national curriculum*, Routledge.
- [10] American Historical Association, *Historical Thinking Skills*, [https://www.historians.org/teaching-and-learning/teaching-resources-for-historians/teaching-and-learning-in-the-digital-age/the-history-of-the-americas/the-conquest-of-mexico/for-teachers/setting-up-the-](https://www.historians.org/teaching-and-learning/teaching-resources-for-historians/teaching-and-learning-in-the-digital-age/the-history-of-the-americas/the-conquest-of-mexico/for-teachers/setting-up-the-project/historical-thinking-skills#1) project/historical-thinking-skills#1, Truy cập ngày 29/7/2022.
- [11] Talin, R., (2016), *Why historical thinking skills was not there?*, International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 15(3), p.134-142.
- [12] Akbaba, B., (2020), *Investigation of chronological thinking skills of secondary school students and development of these skills based on grade level*, EGITIM VE BILIM-EDUCATION AND SCIENCE, 45:203, 215-229, DOI: 10.15390/EB.2020.8631.
- [13] Lorenc, J., Mrozowski, K., Oniszczyk, A., Staniszewski, J., & Starczynowska, K., (2013), *How is chronological thinking tested?*, Edukacja, An international approach, <https://jbc.bj.uj.edu.pl/Content/282250/PDF/6-6-lorenc-et-al-how-is-chronological-thinking-tested.pdf>.
- [14] Al Hakim, M. F., Sariyatun, S., & Sudiyanto, S., (2018), *Constructing students critical thinking skill through discovery learning model and contextual teaching and learning model as solution of problems in learning history*. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 5(4), p.175-183, DOI:10.18415/ijmmu.v5i4.240.
- [15] Svinicki, D. M., (1998), *A theoretical foundation for discovery learning*, Advances in Physiology Education, 20:1, p.84-87, <https://journals.physiology.org/doi/epdf/10.1152/advances.1998.275.6.S4>.
- [16] Dewi, P. Y. A., & Primayana, K. H., (2019). *Effect of learning module with setting contextual teaching and learning to increase the understanding of concepts*. International Journal of Education and Learning, 1(1), p.19-26, DOI: 10.31763/ijelev1i1.26.
- [17] Mahmud, D. I. A., & Warto, W., (2021), *Improving Students' Critical Thinking Ability through Learning Local History of Tanggomo with Contextual Teaching and Learning Approach at SMAN 03 Gorontalo*, Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal, 4(1), p.606-614, DOI: 10.33258/birle.v4i1.1784.
- [18] Erikson, K. A., (2011), *From archive to awards ceremony: An approach for engaging students in historical research*, Arts and Humanities in Higher Education, 10(4), p.388-400, Doi: 10.1177/1474022211408798.

THE HISTORY CURRICULUM AND SOME TEACHING ORIENTATIONS TO DEVELOP STUDENTS' HISTORICAL THINKING COMPETENCE

Nguyen Hong Lien*¹, Tran Bich Hang²

* Corresponding author

¹ Email: liennh@vnies.edu.vn

² Email: hangtb@vnies.edu.vn

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: Historical thinking is one of the competencies that are the focus of history education. In Vietnam, the historical thinking competence has been given considerable attention in the 2018 program. However, there are many shortcomings in teaching History subject, especially in attracting students' interest as well as in helping students to realize the meaning of the subject. Therefore, this article includes a summary of some strategies and approaches to develop students' historical thinking competence, and to make learning history meaningful for them.

KEYWORDS: Historical thinking, history teaching, discovery-based teaching, context-based teaching.